

de la *c* palatalitzada força allunyat, doncs, fonèticament, del resultat en català, trobem tanmateix *raçim* en el nostre *RMa*, S XIII, que dona sobretot mots i formes del mossàrab de l'Orient hispànic, indirectament mossàrab i segurament d'altres procedències és la forma fortament arabitzada *aretum* transportada al Marroc per moros espanyols de qui sap quanta antiguitat, i molt pait per l'àrab, i d'altra banda el diminutiu *riximl* és el que resultà en l'àrab granadí (*PAlc*) d'una base diminutiva en -ELLU, veg. Simonet, *Glos*, 478, Colin, *Hespèris* IV, 64; i en el *DECH* IV, 30a59ss algun altre derivat de *RACEMUS* mossàrab o afro-romànic (*rigmel*)

En llatí *RACĒMUS* no sols és clàssic i constant en la llatinitat, sinó que degué trobar-s'hi des dels orígens és ja el mot usat per Virgili i altres poetes coetanis de Ciceró, per Plini, Columella etc., amb un derivat ja en Varró. Però ja fa temps que s'ha estat generalment d'acord que no és un mot heretat de l'indoeuropeu, sinó pre-itàlic amb enllaços amb altres corrents mediterranis també pre-indoeuropeus: Meillet (*MSL* xv, 163, Ernout-M.); Walde-H. II, 414, mutisme de Pok. (van fallar els intents a palpenes indoeuropees d'Osthoff, Krogmann, Reichelt, Petersson), amb aplaudiment de Bertoldi i Boisacq' car alguna cosa hellènica que recorda *racemus* té forma massa divergent, i en part més macedònia que ben grega.

Notem en primer lloc que si bé en llatí significa generalment 'gotim de raim', també s'hi troba ja en l'Antiguitat, encara que menys sovint, l'acc. 'gra de raim': així en un poeta del S. v; i, en forma menys neta o dubtosa, acc. implicada per Tertul·lià, la Itala, Varró i fins Ovidi.

Pel que fa a aquest punt ja és ben sabut el que passa en francès, i a la inversa en cast; en llengua d'oc els fets semàntics són quasi iguals als nostres: allí *razim* apareix des de primera hora en la llengua literària (Marcabré, mj. S. XII), sempre constantment en aquesta forma; avui roman amb el caràcter de mot normal per a la cosa, des dels Alps fins a l'Atlàntic; i d'acord amb el que fa esperar la nostra llengua, el *TdF* el defineix (conjuntament, i en un mateix pla) «raisin, grappe».

També en l'època dels trobadors és segur que ja tenia les dues accs. en Marcabré i altres trobadors l'amplitud semàntica, i alhora el dilema, semblen ser com en català, amb el caràcter més o menys equívoc que en tals condicions és gairebé inevitable en textos poètics; tanmateix el fet que en el guienès Guiraut de Calansó (c. 1200) *razimar* significui no pas 'veremar' sinó 'bagotar, espigolar bagots' («grappiller», «Nachlese halten», veg. la cita en Rayn. v, 51, confrontant-hi *PSW* VII, 58, i v, 173b) ja implica que el *razim* era un gra de raim i no pas cast *racimo*; també una *razimaritz* es mostra en un doc. de Narbona de c. al segle XIII com una bagotaire, i el fet que es posi preu o reva a Montpeller (doc. de c. S. XIII) al «quintal de *rasims secs*» també sembla implicar que tals panses s'havien fet de grans de raim.

Per altra banda em sembla clar que en occità antic

continua essent així mateix viva l'accepció castellana i clàssica en llatí, no sols pel que suposa la definició del sentit rodanès (i probablement pan-occità) segons el *TdF*, sinó pel que porten dos importants textos piadosos en prosa de c. l'a 1200 (*PSW* VII, 58), on *albre cargat de razims* certament no significa pas carregat de 'branques', com han admès lloscament diversos provençalistes, sinó carregat de coses corimboïdes, potser merament vegetals (fruits arraimats d'algun arbust o palmera) o quelcom més carnos o més carnal que fruits

Pel que fa al detall de la forma del mot en romànic, totes les llengües neo llatines coincideixen amb impressionant unanimitat, a presentar formes fonètiques corresponents a *RACĪMUS*² i no pas al clàssic *RACĒMUS*. A penes necessitem aclarir que en català les formes dialectals modernes *rèim* i fins *rèim*, només balears, resulten de contraccions secundàries a base del pan-català *raim* (cf. les evolucions estudiades a *ARREL*, *BEINA*, *RESINA*, *FEINA* etc.)

Tant l'italià *racimo*, com les formes hispàniques i gallo-romàniques, postulen pertot *RACĪMUS*, com demostrà Jud. Així ho posà de relleu el meu mestre, en una nota terminant dels *Mélanges Hoepffner*, 1949, escrita en la màxima maduresa a la fi de la seva carrera magistral (pp. 151-4), i com vaig acabar de refermar ho jo mateix en el *DCEC/DECH* (IV, 746-7). Car el fet és que *RACĪMUS* està també documentat, encara que sigui en poques i ben tardanes fonts llatines en Sant Gregori el Magne (2ª meitat del S. VI): *KJRPb* VIII, 71 (i Sepulcri, *Studi Medievali* 1, 171ss); i en diverses glosses, que semblen confirmades per una versió de Dioscòrides: «*ὀμφάκιον* [un poc corromput per copistes]. grande *racimus* silvaticus, non maturus» (*CGL* III, 632 66, cf. *CGL* VII, 179.80), «*racimus*: graece *βότρυς*», «*racimus*: modicus ramus cum uvis», «*razimus* *ἐπιφυλλίς*» (*CGL* v, 327 42; iv, 327 38; III, 562, 14).

Aquesta variant no té explicació romànica possible, diguin el que diguin o hagin dit certs romanistes, més o menys savis. No tindria sentit en el cas així parlar de «canvi de sufix» (la mal-famada fórmula), puix que -ĪMUS no és cap sufix llatí, i ni tan sols és una terminació freqüent en aqueixa llengua. Més il·lògic encara (com s'ha fet a base del cat. i oc.) parlar d'immixió del sufix -ĪMEN puix que això no serviria per al cast, l'it, el mossàrab ni el llatí del S. VI. Les fonètiques franceses igualen al cas del fr. *cire* < *CĒRA*, per a vergonya de llurs autois en mostrar estranya ignorància dels fets de les altres llengües romàniques. Suposar que des del francès es vagi estendre, aqueixa pretesa alteració romànica, als fets de les altres llengües, és òbviament impossible, vista la unanimitat d'aquestes i la regularitat, antiguitat i coincidència de llurs formes. És inadmissible comparar el cas amb el de -ĪNU per -ĒNU, com féu el jove M-Lubke (*Roman Grammar* I, § 116) —fr. *venin*/cat. *verí*, *pergamí*, it. *pulcino*, enfrent de *VENĒNU*, *PERGAMĒNU*, *PULLICĒNU*—, puix que aquí sí que es tracta de la substitució d'una terminació rara per una de freqüentíssima